

Islannin puheenjohtajakausi Pohjoismaiden neuvostossa vuonna 2020

Puolustuksen aika

Viime vuosina on koettu hyökkäyksiä, jotka ovat kohdistuneet demokraattisen yhteiskunnan moniin peruspilareihin ja kansainvälisissä suhteissa toisen maailmansodan jälkeen vallinneisiin arvoihin. Samalla koko ihmiskunnalla on edessä vaaralliset näkymät ja hyvin vaikeat haasteet, jotka kytkeytyvät maapallon ilmaston muuttumiseen kasvihuonekaasupäästöjen seurauksena. Myös luonnon monimuotoisuutta uhkaa osittain ilmastonmuutoksen vuoksi merkittävä kato, mistä olisi korvaamatonta vahinkoa luonnolle ja ihmiskunnalle.

Valtioiden, jotka nojaavat vahvoihin demokratiaperinteisiin, ihmisoikeuksien ja oikeusvaltion syvälliseen kunnioittamiseen ja vahvaan haluun suojella ympäristöä, tulisikin nyt yhdessä puolustaa näitä perusarvoja.

Islanti painottaa Pohjoismaiden neuvoston vuoden 2020 puheenjohtajakaudellaan tarvetta

- puolustaa demokratiaa torjumalla sitä horjuttavaa informaatiokaaosta ja valeutisointia
- puolustaa luonnon monimuotoisuutta, joka on vaarantunut ilmastonmuutoksen, saasteiden ja ihmisen toiminnasta johtuvien muiden uhkien vuoksi
- vahvistaa Pohjoismaiden välisiä siteitä edistämällä keskinäistä kielten osaamista, jotta maiden olisi helpompi tarttua näihin tärkeisiin tehtäviin yhdessä.

Informaatiokaaos ja valeutiset

Informaatiokaaos ja valeutiset uhkaavat maailmanrauhaa horjuttamalla luottamusta, demokraattisia arvoja ja ihmisoikeuksia.

Valeutisista ja niiden vaikutuksesta vaalituloksiin ja yleisesti demokratiaan on keskusteltu viime vuosina paljon etenkin Yhdysvaltain vuoden 2016 presidentinvaalien ja Ison-Britannian brexit-kansanäänestyksen jälkeen. Tutkimukset ovat osoittaneet ulkomaisten osapuolten yrittäneen vaikuttaa vaaleihin eri keinoin, mukaan lukien valeutisoinnilla.¹

Vastustajia vahingoittavan, harhaanjohtavan ja valheellisen tiedon välittämisen on pitkä historia, ja siihen on turvauduttu usein järjestelmällisesti maiden, kansojen, ryhmittymien ja yksilöiden välisissä kiistoissa ja konflikteissa. Verkko- ja tietotekniikan vallankumouksen myötä tämä uhka on kuitenkin saanut uusia ja entistä pahaenteisempiä muotoja, ja erityisesti siihen on vaikuttanut viime vuosina tapahtunut sosiaalisen median nousu ja nopea kasvu. Verkkomedioiden käyttäjistä voidaan koota erilaista tietoa, ja sen avulla heille voidaan kohdentaa räätälöityä valeutisointia ja propagandaa, jolle heidän voidaan ajatella olevan vastaanottavaisia.

Sosiaalisessa mediassa julkaistavilla valeutisilla ei kuitenkaan aina pyritä horjuttamaan demokraattisia yhteiskuntia, vaan tavoitteena on vain saada käyttäjät napsauttamaan linkkiä mainostulojen kerryttämiseksi. Vaikutukset luottamukseen ja demokratiaan ovat kuitenkin paljolti samat kuin propagandasodassa,

¹ <https://time.com/5340060/donald-trump-vladimir-putin-summit-russia-meddling/>

jossa pyritään misinformaatiota levittämällä vahingoittamaan avoimien demokraattisten yhteiskuntien viranomaisia ja instituutioita sekä luomaan poliittista epävakautta.

Hallitukset eivät luonnollisesti pysty selättämään ongelmaa yksin. Yhteiskunnan resilienssin lisäämiseen tähtäävät toimet eivät myöskään saa johtaa demokratian perusvapauksien ja -arvojen uhraamiseen. Koko yhteiskunta on saatava mukaan hyödyntämään avoimessa ja vapaassa yhteiskunnassa piilevää vahvuutta, jonka turvin kansalaisjärjestöt, yritykset ja yksilöt voivat kasvaa ja kukoistaa. Kaikkien näiden osapuolten on yhdistettävä voimansa puolustautuakseen tätä uutta uhkaa vastaan.²

Riippumattomat ja luotettavat tiedotusvälineet ovat pitkään toimineet propagandan ja misinformaation keskeisinä vastavoimina, mutta niillä on ollut vaikeuksia tasapainoilla tietotekniikan ja sosiaalisen median hallitsemassa uudessa todellisuudessa. Mediatoiminnan rahoittamisessa aiemmin niin tärkeät mainostulot valuvat nyt suurelta osin kansainvälisille teknologiayhtiöille, joita ei koske sama sääntelykehys kuin ammattimaista ja itsenäistä mediaa. Nämä tekijät estävät mediaa toteuttamasta demokraattista rooliaan.

Toimiessaan Pohjoismaiden neuvoston puheenjohtajanaan Islanti aikoo edistää aktiivista keskustelua valheellisen ja harhaanjohtavan tiedon välittämisestä etsimällä vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- Miten viranomaiset, poliitikot, kansalaisjärjestöt ja muut yhteiskunnan instituutiot voivat reagoida kansalaisille levitettävään valheelliseen ja harhaanjohtavaan tietoon ja puolustaa siten demokratian perusarvoja ja ihmisoikeuksia? Millainen rooli pohjoismaisella yhteistyöllä voi olla tässä työssä?

- Millainen rooli medially voi olla valeutisten ja misinformaation torjumisessa, ja millaista tukea se tarvitsee tehtävän toteuttamiseen? Voiko pohjoismainen yhteistyö auttaa vahvistamaan median asemaa, ja millaisiin toimiin Pohjoismaiden neuvosto ja Pohjoismaiden ministerineuvosto voivat ryhtyä?
- Miten voidaan lisätä kansallista tietämystä misinformaation ja valeutisten levittämisestä, jotta mahdollisimman moni tiedostaisi siihen mahdollisesti liittyvät uhat. Miten pohjoismaista yhteistyötä voidaan hyödyntää nykyistä paremmin tässä työssä?

Luonnon monimuotoisuus

Islanti aikoo Pohjoismaiden neuvoston vuoden 2020 puheenjohtajanaan keskittyä luonnon monimuotoisuuden kahteen osa-alueeseen. Ensinnäkin keskitytään mobilisoimaan Pohjoismaiden nuoria, jotta he pääsisivät vaikuttamaan vuonna 2020 hyväksyttävien uusien kansainvälisten biodiversiteettitavoitteiden muotoiluun. Tämä kytkeytyy suoraan Pohjoismaiden neuvoston ja Pohjoismaiden ministerineuvoston meneillään olevaan hankkeeseen ja on tulosta ehdotuksesta, joka hyväksyttiin Pohjoismaiden neuvoston viimevuotisessa istunnossa. Toiseksi keskitytään meriluonnon monimuotoisuuteen, joka on ensiarvoisen tärkeää Islannille ja muille meren luonnonvaroista vahvasti riippuvaisille Pohjoismaalle.

Lajien sukupuutto etenee maailmalla aiempaa nopeammin, ja luonnon monimuotoisuuden kato johtuu kiistatta suurelta osin ihmisen toiminnasta. YK:n toukokuussa 2019 julkaisema biodiversiteettiraportti osoittaa, että neljäsosaa maailman eläin- ja kasvilajeista uhkaa sukupuutto.³

Biologista monimuotoisuutta koskeva YK:n yleissopimus (biodiversiteettisopimus) hyväksyttiin Rio de Janeiron ympäristöhuippukokouksessa vuonna 1992. Sopimuksella on kolme tavoitetta:

² Ks. Mikael Wigell: Democratic deterrence: How to dissuade hybrid interference. FIIA Working Paper 110.
<https://www.fii.fi/en/publication/democratic-deterrence>

³ <https://www.ipbes.net/news/Media-Release-Global-Assessment>

luonnon monimuotoisuuden suojelu, luonnonvarojen kestävä käytön edistäminen sekä biologisten luonnonvarojen käytöstä saatavien hyötyjen oikeudenmukainen ja tasapuolinen jako. Tähän mennessä sopimuksen on allekirjoittanut 196 valtiota.

Vuoden 1992 sopimuksessa biologinen monimuotoisuus tarkoittaa "kaikkiin, kuten manner-, meri- tai muuhun vesiperäiseen ekosysteemiin tai ekologiseen kokonaisuuteen kuuluvien elävien eliöiden vaihtelevuutta; tähän lasketaan myös lajin sisäinen ja lajien välinen sekä ekosysteemien monimuotoisuus".

Vuonna 2010 allekirjoittajavaltiot sopivat luonnon monimuotoisuutta koskevasta strategisesta suunnitelmasta, joka sisältää 20 kansainvälistä tavoitetta (Aichi-tavoitteet) sopimuksen toteuttamiseksi vuoteen 2020 mennessä. Niihin sisältyi muun muassa luonnon monimuotoisuuden ja herkkien ekosysteemien kannalta tärkeiden alueiden suojelu. Maa-alueista ja sisävesistä oli määrää suojella vähintään 17 % ja rannikko- ja merialueista vähintään 10 %.

Ensi vuonna tavoitteena on saada maailman maat hyväksymään uudet, vuoden 2010 tavoitteet korvaavat biodiversiteettitavoitteet. Pohjoismaiden ympäristöministerit päättivät kokouksessaan huhtikuussa 2019 lähettää YK:lle yhteisen kirjeen, jossa korostetaan korkeaa tavoitetasoa ja sitoutumista vuoden 2020 jälkeisten tavoitteiden saavuttamiseen.⁴

Nuorten vaikutusmahdollisuudet biodiversiteettitavoitteisiin

Pohjoismaiden neuvosto hyväksyi viime vuonna ehdotuksen, jonka tavoitteena on saada Pohjoismaiden nuoret liikkeelle ja antaa heille ääni vuonna 2020 hyväksyttävien uusien biodiversiteettitavoitteiden valmistelussa.⁵

Kaikissa Pohjoismaissa on määrä järjestää nuorisotapahtumia, joita seuraa vuoden 2020 alussa järjestettävä yhteispohjoismainen nuorisohuippukokous. Siinä on tarkoitus hyväksyä tavoitteisiin liittyviä julkilausumia, jotka osoitetaan hallituksille ja kansainväliselle yhteisölle. Sen jälkeen nuorten on tarkoitus tavata eri maiden ja kansainvälisten järjestöjen edustajia näkemystensä ilmaisemiseksi.

Islanti aikoo Pohjoismaiden neuvoston puheenjohtajamaana tukea työtä ja edistää nuorten julkilausumista ja ehdotuksista tiedottamista.

Meriluonnon monimuotoisuus

YK:n vuonna 2005 julkaisemassa vuosituuhannen ekosysteemi-arviossa tunnistettiin useita meriluontoa uhkaavia tekijöitä:

- maalla sijaitsevista lähteistä peräisin oleva saastuminen ja rehevöityminen
- liikakalastus sekä laitton, ilmoittamaton ja sääntelemätön kalastus
- fyysisten elinympäristöjen muutokset
- eksoottiset tulokaslajit
- ilmastonmuutos.

YK:n hallitustenvälinen ilmastonmuutospaneeli (IPCC) julkaisi syyskuussa 2019 erikoisraportin, joka käsittelee ilmastonmuutoksen vaikutuksia meriin ja kryosfääriin. Sen mukaan vaikutukset alkavat jo näkyä rannikon, aavanmeren ja merenpohjan ekosysteemeissä.⁶ Ilmastonmuutos lämmittää muun muassa valtameriä, mikä taas lisää happamoitumista. Kun tähän kehitykseen yhdistetään muut valtameriin kohdistuvat ihmisperäiset kuormitustekijät, seurauksena voi olla luonnon monimuotoisuuden kato.

Pohjoismaiden neuvoston Islannin valtuuskunta teki vuoden 2018 alussa ehdotuksen, joka

⁴ <https://www.norden.org/fi/uutinen/luonnon-monimuotoisuutta-koskevien-uusien-tavoitteiden-oltava-kunnianhimoisia>

⁵ <https://www.norden.org/fi/case/valiokuntaehdotus-pohjoismaiden-aanesta-neuvotteluissa-jotka-koskevat-gloobaalia-ykn-sopimusta>

⁶ <https://www.ipcc.ch/srocc/home/>

koskee merten happamoitumisen tutkimista. Puheenjohtajakaudellaan Islanti jatkaa ehdotuksen seurantaan ja pyrkii varmistamaan, että biodiversiteetin suojelua koskeissa keskusteluissa ja tavoitteissa kiinnitetään erityishuomiota meriympäristöön.

Pohjoismaisten naapurikielten ymmärtäminen

Pohjoismaisen yhteistyön sopimuksissa, ohjelmissa ja julkilausumissa korostetaan usein pohjoismaisten naapurimaiden kielten osaamista ja ymmärtämistä.

Helsingin sopimuksen eli pohjoismaisen yhteistyön perussopimuksen 8. artiklassa todetaan näin: "Pohjoismaissa on kouluissa annettavaan opetukseen ja koulutukseen sopivassa laajuudessa sisällytettävä muiden Pohjoismaiden, mukaan luettuna Färsaarten, Grönlannin ja Ahvenanmaan kielten, kulttuurin ja yleisten yhteiskuntaolojen opetusta."⁷

Pohjoismaiden ministerineuvoston vuonna 2006 hyväksymässä pohjoismaisessa kielipoliittisessa julistuksessa todetaan muun muassa, että kaikilla pohjoismaalaisilla on oikeus "oppia ymmärtämään ja tuntemaan yhtä skandinaavista kieltä ja ymmärtämään muita skandinaavisia kieliä, niin että he voivat olla osa pohjoismaista kieliyhteisöä". Kielipolitiikan päämääränä on julistuksen mukaan se, että "kaikki pohjoismaalaiset voivat kommunikoida keskenään ensisijaisesti jollakin skandinaavisella kielellä"⁸.

Pohjoismaiset yhteistyöministerit hyväksyivät Reykjavikin-kokouksessaan helmikuussa 2019 pohjoismaisen liikkuvuuden toimintasuunnitelman vuosiksi 2019–2021. Sen mukaan Pohjoismaiden ministerineuvoston tulee edistää pohjoismaalaisten ja varsinkin nuorten kykyä ymmärtää pohjoismaisten naapurimaiden kieltä ja kulttuuria.⁹

Päätöksistä ja aiejulistuksista huolimatta tutkimukset viittaavat siihen, että kielten keskinäinen ymmärtäminen on viime vuosina ja vuosikymmeninä pikemmin heikentynyt kuin parantunut Pohjoismaissa. Tämä koskee sekä kuullun ymmärtämistä että suullista ja kirjallista ilmaisua. Viimeksi mainitut taidot ovat tärkeitä varsinkin niille, joiden äidinkielenä on jokin muu kuin skandinaavinen kieli.

Useimmissa Pohjoismaissa on karsittu pohjoismaisten naapurikielten opetusta kaikilla koulutustasoilla. Esimerkiksi Islannissa englanti korvasi vuonna 1999 tanskan peruskoulun ensimmäisenä vieraana kielenä. Hiljattain Islannissa lyhennettiin lisäksi toisen asteen koulutuksen kestoja neljästä vuodesta kolmeen, mikä vaikuttaa kielteisesti esimerkiksi tanskan kielen opetukseen. Vielä kymmenen vuotta sitten Islannissa oli ulkomaanlehtoreita Tanskasta, Ruotsista, Norjasta ja Suomesta, ja yliopistossa tarjottiin tanskan, ruotsin, norjan ja suomen kielen opetusta. Kaikki muut maat ovat nyt Tanskaa lukuun ottamatta lopettaneet näiden lehtoraattien rahoituksen. Ruotsin lehtorin virka lakkautettiin hiljattain, ja norjan lehtorin virka muutama vuosi sitten.

Tilanne vaihtelee toki Pohjoismaasta toiseen, mutta pohjoismaisten naapurikielten osaaminen hupenee useimmilla alueilla ja niiden asema on heikentynyt koulutusjärjestelmässä ja yhteiskunnassa yleisesti.

Kehitystä tulee tarkastella myös siinä valossa, että englannista on tulossa yhä tärkeämpi kieli kouluissa, tieteessä ja muilla yhteiskunnan aloilla. Aikaisemmin oli esimerkiksi yleistä, että pohjoismaalaiset opiskelivat naapurimaassa ja osasivat kotiin palatessaan hyvin kyseisen maan kieltä. Nykyään pohjoismaisten yliopistojen maisteriopinnot suoritetaan usein englanniksi.

⁷ <http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1229026/FULLTEXT01.pdf>, s. 20

⁸ <http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:700895/FULLTEXT01.pdf>, s. 42.

⁹ <http://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1229026/FULLTEXT01.pdf>, s. 8.

Kaikki viime vuosina ja vuosikymmeninä tapahtuneet muutokset eivät silti ole vaikuttaneet kielteisesti Pohjoismaiden väliseen kielten ymmärtämiseen. Tekninen kehitys tarjoaa mahdollisuuksia pohjoismaalaisten kanssakäymiseen esimerkiksi opintojen yhteydessä. Internet on lisäksi poikunut uusia mahdollisuuksia, jotka liittyvät kielten oppimateriaalin kehittämiseen ja levittämiseen. Toistaiseksi niitä on hyödynnetty hyvin rajallisesti, joten Pohjoismailla ja pohjoismaisilla instituutioilla on mahdollisuuksia ryhtyä yhteisiin toimiin tällä saralla. Yhtenä tärkeänä parannuskohteena on opettajankoulutuksen laadun parantaminen. Tv-ohjelmien, kirjallisuuden ja muiden kulttuurituotteiden saatavuuden parantaminen yli maarajojen auttaa sekin lisäämään kiinnostusta kyseisten maiden kulttuuritoimintaan ja voi siten vahvistaa kielten ymmärtämistä. Saatavuuteen liittyvät esteet tulee poistaa.

Pohjoismaiden neuvosto päätti hiljattain vahvistaa tulkkaus- ja käännöspalveluitaan. Se oli vastaus islantilaisten ja suomalaisten kansanedustajien tarpeisiin, koska heidän on ollut yhä vaikeampi osallistua vain skandinaavisilla kielillä käytävään poliittiseen keskusteluun. Kansanedustajien tilanne kuvastaa heidän kotimaidensa yleistä

tilannetta, jossa skandinaavisten kielten osaaminen on heikentynyt. Suuntaus on mahdollisesti käännettävissä, mutta se vaatii merkittävää panostusta ja tulosten saavuttaminen voi viedä vuosia tai vuosikymmeniä. Samalla on kohdattava realiteetit, jotta pohjoismaiseen yhteistyöhön voisivat osallistua kaikki pohjoismaalaiset – myös ne, jotka eivät osaa skandinaavisia kieliä tai muita naapurimaiden kieliä.

Islannin valtuuskunta aikoo Pohjoismaiden neuvoston vuoden 2020 puheenjohtajakaudella keskittyä Pohjoismaiden keskinäiseen kielten ymmärtämiseen seuraavien tavoitteiden pohjalta:

- Lisätään keskinäistä ymmärrystä pohjoismaisten naapurikielten osaamisen tärkeydestä.
- Vahvistetaan kielten ymmärtämistä Pohjoismaissa ja pohjoismaisten kielten asemaa kaikilla koulutustasoilla. Tämä sisältää kuullun ja tekstin ymmärtämisen sekä kirjallisen ja suullisen ilmaisun.
- Helpotetaan kaikkien pohjoismaalaisten osallistumista pohjoismaiseen yhteistyöhön riippumatta siitä, osaavatko he skandinaavisia kieliä tai muita naapurimaiden kieliä.

Pohjoismaiden neuvosto
Nordens Hus
Ved Stranden 18
DK-1061 Kööpenhamina
www.norden.org

Althingi
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík
www.althingi.is